

## KARANTANSKI SLOVANI IN SLOVANI V SPODNJI AVSTRIJI

ANDREJ PLETERSKI

*Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Ljubljana*

Namen pričujočega razmišljanja je odgovoriti na vprašanje, ali so živeli v Karantaniji in ob Donavi isti Slovani, ali pa so se med seboj razlikovali.

V obdobju 7. in 8. stoletja se že pojavi prvi problem. Tedaj Slovanov v Spodnji Avstriji, kot trenutno menijo avstrijski arheologi, skoraj ni bilo. Predvidevajo jih le v avaroslovanskih najdiščih, kjer pa naj bi imeli Slovani podrejen položaj. — Če upoštevamo sledove družbene razslojenosti Slovanov na tem ozemlju v poznejšem 9. stoletju ter nekatere prvine tvarne kulture, ki so enake kot tiste pri karantanskih in drugih Slovanih v 7. in 8. stoletju, se je mogoče vprašati, ali se resnično začnejo vsa slovanska najdišča v Spodnji Avstriji šele v 9. stoletju in ali ne bi mogli postaviti vsaj nekatere<sup>1</sup> tudi v starejše obdobje.

V 7. in 8. stoletju je tako mogoče ločiti vsaj dve skupini Slovanov; na zahodu in jugu Spodnje Avstrije samostojne, s samolastno slovansko tvorno kulturo, na vzhodu pa tiste, ki so živeli z Avari in imeli z njimi skupno avaroslovansko tvorno kulturo. Vendar so tudi prvi v širokem političnem okviru spadali v avarsko državo, saj je bila Aniža meja med Bavarsko in Avarijo, isto ime pa za to ozemlje večkrat omenjajo še darovnice 9. stoletja. Slovani v Spodnji Avstriji in karantanski Slovani so bili torej politično ločeni, razen v času Sama, ko je Karantanija lahko bila ozemeljsko povezana z Zahodnimi Slovani le preko področja ob Donavi.

Karlove vojne z Avari so zdesetkale obdonavsko prebivalstvo, hkrati pa so uničile avarsko nadoblast ter omogočile bavarsko in slovansko kolonizacijo. Prva je znana le iz pisanih virov, drugo pa dokazujejo tudi številna arheološka najdišča. — Darovnice 9. stoletja za prostor ob Donavi govorijo o na splošno dveh vrstah Slovanov. Eni so imeli svobodno, pravno priznano posest, drugi pa le nepriznano zemljišče in so imeli kvečjemu pravico, da se z njega svobodno odselijo. Drugih je bilo mnogo več kot prvih. Prve je mogoče enačiti s starselskimi gospodarsko-družbeno bolj razslojenimi Slovani, druge z gospodarsko in družbeno bolj zaostalimi prišleki, ki so imeli obdelovalno zemljo še v skupni lasti.

Tudi tvorni kulturi so dajali novonaseljenci odločilen pečat. Zato se močno loči od stvarne kulture karantanskih Slovanov tega časa. — Razlike med obdonskimi Slovani in karantanskimi Slovani pa so bile tudi v stopnji družbenega razvoja. Karantanski Slovani so bili do druge četrtine 9. stoletja notranje samostojni s svojim knezom. Hkrati kažejo darovnice 9. stoletja že razmeroma precej fevdalizirano družbo. Množičnega prehajanja v odvisnost kot ob Donavi ni bilo.

Ta različna družbena razvitost ima osnovo v različni gospodarski razvitosti. O gospodarstvu lahko mnogo povedo naselbinska izkopavanja, ki pa so še zelo skromna tako v Spodnji Avstriji kot na ozemlju karantanskih Slovanov. Edina raziskana naselbina v Spodnji Avstriji je sestavljena iz delno vkopanih, raztreseno stoječih hiš. — Doslej odkrite hiše na področju karantanskih Slovanov so povsem plane. Retrogradna analiza katastrov za Blejski kot je odkrila, da je mogoče z redkimi izjemami govoriti o neprekinjenem trajanju naselbin od poselitve do danes, pri čemer gre za gručaste vasi s strnjeno stoječimi hišami. Prav tam je bilo mogoče ugotoviti, da je nastala privatna zemljiška lastnina že vsaj konec 8. stoletja. V samem središču Karantanije pa se je to zgodilo verjetno še prej.

V 10. stoletju so Madžarski vpadi uničili vrsto naselbin ob Donavi. Najdišča, ki so še trajala, kažejo, da v tvorni kulturi 10. stoletja ni bistvenih razlik med ozemljem karantanskih in obdonskih Slovanov. To seveda ni presenetljivo, saj segajo v tem času oblike stvarne kulture karantanskih Slovanov od Panonije na vzhodu do Padske nižine na zahodu ter od Bavarske na severu do Istre in Kvarnerja na jugu.

Po končanih vojnah z Madžari je prešlo celotno ozemlje karantanskih in obdonskih Slovanov v nemško državno in cerkveno organiziranost in nekako ob tem času prenehajo tudi dosedaj poznani tvorni viri (grobišča).

Če povzamemo: razlike med karantanskimi in obdonskimi Slovani so bile v tvorni kulturi, gospodarskem in družbenem razvoju ter politični pripadnosti. Zato lahko rečemo, da so bili obdonski Slovani drugačni od karantanskih.

## DIE KARANTANISCHEN SLAWEN UND DIE SLAWEN IN NIEDERÖSTERREICH

### *Zusammenfassung*

Der Verfasser erwägt die Frage, ob es möglich ist, die karantanischen und die donauländischen Slawen als Ganzes zu behandeln, oder ob zwischen ihnen Unterschiede bestehen und sie infolgedessen bei der Lösung einzelner historischer Fragen voneinander getrennt werden müssen. Dabei hilft er sich mit den Formen der materiellen Kultur, den Stufen der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Entwicklung sowie mit der politischen Zugehörigkeit in der Zeit von ihrer Niederlassung bis zum Ende des 10. Jahrhunderts.

Auf dieser Grundlage stellt er fest, dass zwischen beiden Gruppen Unterschiede in der materiellen Kultur, der wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Entwicklung sowie in der politischen Zugehörigkeit bestanden. Demzufolge kann man sagen, dass die donauländischen Slawen von den karantanischen verschieden waren.